

Naar meer doelmatigheid in het mbo

Advies commissie Kwalificeren en Examineren (commissie Hermans/Van Zijl)

8 november 2010

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Adviesvraag en werkwijze commissie	5
Analyse van de adviesvraag	5
Werkwijze	6
Uitgangspunten	6
2. Context	8
WEB 1996	8
Intentieverklaring	8
3. Samenhangende kwalificatiestructuur	10
Aanbeveling 1: Gezamenlijke ontwikkeling van dossiers met een sectoroverstijgend mandaat.....	11
Aanbeveling 2: Diplomerings op dossierniveau (breed én smal)	13
Aanbeveling 3: Crebosystematiek aanpassen	14
4. Doelmatig opleidingsaanbod	15
Aanbeveling 4: Procesaanbevelingen voor doelmatiger opleidingsaanbod	15
5. Standaardisering van examinering	17
Aanbeveling 5: Gestandaardiseerde examinering en samenwerken aan exameninstrumenten.....	17
Aanbeveling 6: Een toezichtkader dat past bij de nieuwe verhoudingen.....	18
6. Tijdpad	19
Korte termijn: Doelmatigheidsslagen in 2010-2011	19
Middellange termijn: Doelmatigheidsslagen in 2012-2014.....	19

Samenvatting

Het Nederlandse mbo heeft de ambitie om ten opzichte van andere Europese landen een toppositie in te nemen. Studenten moeten optimaal worden voorbereid op de arbeidsmarkt en op het vervolgonderwijs. In dat systeem van publiek bekostigd beroepsonderwijs moet, zeker nu overheidsmiddelen onder druk staan, doelmatigheid niet uit het oog worden verloren. Op verzoek van huidig minister Van Bijsterveldt-Vliegenthart heeft de Vereniging/Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o. advies uitgebracht over de mogelijkheden om meer doelmatigheid te realiseren in het mbo. Daartoe heeft de paritair samengestelde commissie Kwalificeren en Examineren drie elementen opgepakt: de kwalificatiestructuur, het opleidingsaanbod en de examinering.

Bij elk van de drie vraagstukken heeft de commissie doelmatigheid beschouwd vanuit het perspectief van het onderwijs (inclusief het hbo) en de student en van de arbeidsmarkt, het bedrijfsleven. Vanuit de verantwoordelijkheid voor goed beroepsonderwijs die zij gezamenlijk hebben stond de vraag voorop waarvoor we mbo-leerlingen willen opleiden. Voorts heeft de commissie zich gebaseerd op een heldere analyse van de oorzaak van de problematiek en de gevolgen van oplossingsrichtingen. Het moeten aanbevelingen zijn waarin de onderwijsinstellingen en de beroepspraktijk zich herkennen, waarmee zij iets kunnen en waarvan zij straks de beoogde effecten gaan ervaren.

De commissie ziet verschillende mogelijkheden om de doelmatigheid van het mbo te verbeteren. Stelselwijzigingen zijn daarvoor niet nodig, maar wel aanpassingen in wet- en regelgeving. Bovendien staat de commissie op het standpunt dat een doelmatiger inzet van middelen moet resulteren in herinvestering om noodzakelijke verbeteringen in het middelbaar beroepsonderwijs te kunnen realiseren.

Ten aanzien van de kwalificatiestructuur kunnen de transparantie en samenhang nog meer vergroot worden. Ten aanzien van betere spreiding of concentratie van het opleidingsaanbod maakt de commissie gebruik van de resultaten van een onderzoek van de onderzoeksbureaus IVA en KBA. Ten aanzien van examinering zet de commissie in op standaardisering. De commissie doet zes aanbevelingen.

1. Gezamenlijke ontwikkeling van dossiers met een sectoroverstijgend mandaat

Om meer samenhang aan te brengen in de kwalificatiestructuur als geheel stelt de commissie voor dat de kenniscentra de criteria voor beschrijvingen in dossiers aanscherpen en dat zij gezamenlijk ontwikkelteams samenstellen voor de (door)ontwikkeling van de kwalificatiestructuur. De vereniging/stichting i.o. moet een sectoroverstijgend mandaat krijgen om knelpunten op te lossen. Kwalificatiedossiers worden voor langere tijd vastgesteld en er ontstaat rust en aandacht voor de implementatie. Van groot belang daarbij is dat er een goed registratiesysteem komt waarbij wijzigingen in de kwalificatiedossiers op een voor gebruikers transparante manier zijn terug te vinden.

2. Diplomerings op dossierniveau (breed én smal)

Meer transparantie in de diplomastructuur ontstaat ook met diplomerings op het niveau van het kwalificatiedossier. Wel blijven de differentiatie en het kwalificatieniveau voor student en bedrijfsleven herkenbaar en zichtbaar op het diploma. De reductie van het aantal diploma's is groot. Naast diploma-eisen voor beroep, loopbaan en burgerschap bestaat het diploma uit 20% keuzeruimte, dat ook voorwaarde is voor bekostiging. Daarvoor moet een heldere doelbestemming

gedefinieerd worden, bijvoorbeeld een nadere specialisatie, extra voorbereiding op vervolgonderwijs of regionale invulling.

3. Crebosystematiek aanpassen

Als de inhoud en het aantal diploma's transparanter worden, dan moet dit ondersteund worden met een anders ingericht registratiesysteem. Het Crebosysteem moet minder complex worden gemaakt. Veel van uitvoeringsproblemen vloeien voort uit het huidige systeem, dat voorwaardelijk was voor invoering van kwalificatiedossiers in plaats van volgend.

4. Procesaanbevelingen voor doelmatiger opleidingsaanbod

Het onderzoek van IVA/KBA geeft input voor een analytische en systematische beschouwing over het vraagstuk van een doelmatig opleidingsaanbod en de dilemma's en de spanningsvelden daarbij. Gezien de complexiteit van de materie wil de commissie daarbij zorgvuldigheid betrachten. Op basis van het onderzoeksrapport en relevante ontwikkelingen zal de commissie een aanvullend advies opstellen over dit thema, in samenhang met de in dit advies geformuleerde aanbevelingen.

5. Gestandaardiseerde examinering en samenwerken aan exameninstrumenten

Om de examinering in het mbo te uniformeren moeten per sector bindende afspraken worden gemaakt over de betrokkenheid van het bedrijfsleven en het hbo, de dekking van het kwalificatiedossier en over kwaliteitsontwikkeling en professionalisering. Op instellingsniveau dient een landelijke procesarchitectuur als referentiedocument voor inrichting van processen. Daarnaast wordt toegewerkt naar samenwerking bij ontwikkeling van examenproducten en -diensten met landelijke validering. De uitvoering blijft decentraal en de verantwoordelijkheid voor examinering blijft bij de onderwijsinstelling. De bijdrage van het bedrijfsleven aan de uitvoering van de examinering zal voor bol en bbl verschillend zijn.

6. Een toezichtkader dat past bij de nieuwe verhoudingen

Standaardisering van examinering moet leiden tot een veranderd toezichtarrangement. Onderwijs- en exameninstellingen willen tijdig zekerheid hebben over de kwaliteit van examenproducten. Daarom is het wenselijk dat de inspectie op voorhand examenproducten en -leveranciers beoordeelt. Meer eenduidigheid in de delen C en bindende afspraken rondom examenprofielen moeten leiden tot meer proportionaliteit in het toezicht. Dat geldt ook voor evc-procedures die zijn uitgevoerd conform de Kwaliteitscode EVC.

1. Adviesvraag en werkwijze commissie

Huidig minister M. van Bijsterveldt-Vliegthart heeft onderwijs en sociale partners verzocht haar van advies te voorzien over verhoging van doelmatigheid van kwalificaties, opleidingsaanbod en examinering in het mbo. In haar adviesvraag van 12 mei 2010 onderscheidt zij drie vraagstukken, namelijk dat:

1. *het grote aantal kwalificaties een bijdrage levert aan een al te grote differentiatie van het opleidingsaanbod zoals we dat op een aantal scholen zien. Klopt dat? En zo ja, in welke mate kunnen we daarin terugsnijden?*
2. *het aan het bevoegde gezag van een mbo-instelling is om te besluiten welke opleidingen wel en welke niet worden aangeboden. Ligt hier altijd een gedegen afweging aan ten grondslag? Zijn de financiële en organisatorische consequenties goed doordacht? Is er meer sturing nodig?*
3. *er grote verschillen zijn tussen opleidingen en branches als het gaat om het vormgeven van nieuwe vormen van examinering. Er is efficiencywinst te boeken door zaken collectief te benaderen en niet overal het wiel opnieuw uit te vinden. Goede voorbeelden zijn te vinden bij de Stichting Examenwerk en sommige goed georganiseerde branches. Ook de examenprofielen beogen een bijdrage te leveren aan meer gestandaardiseerde vormen van (beroepsgerichte) examinering. Wat is er mogelijk om verdere standaardisering van (beroepsgerichte) examens te bevorderen?*

Ik wil op deze drie vraagstukken in hun onderlinge samenhang meer zicht krijgen en mogelijk kan uw stichting hieraan een bijdrage leveren. Ik vraag u daarom mij in lijn met de genoemde vraagstukken te adviseren. (einde citaat)

Het bestuur van de Vereniging/Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o. heeft de huidige minister per brief van 28 juni 2010 laten weten dat de 'Commissie Kwalificeren en Examineren' (commissie Hermans/Van Zijl) paritair is samengesteld met als leden:

- Namens centrale sociale partners: Loek Hermans (voorzitter), André van der Leest, Heleen de Boer, Hans Timmerman en Rijk Roelofse
- Namens MBO Raad: Jan van Zijl (voorzitter), Rien van Tilburg en Coen Free
- Adviseurs: Hans van Nieuwkerk en Peter Cras
- Secretaris: Ben Rijgersberg
- Inhoudelijke ondersteuning: Hanneke Ackermann

Analyse van de adviesvraag

Bij de beantwoording van de vragen van huidig minister Van Bijsterveldt-Vliegthart beoordeelt de commissie Kwalificeren en Examineren in welke mate het beleid rond de WEB uit 1996 heeft gewerkt en waar het op de terreinen van kwalificaties, examens en opleidingsaanbod doelmatiger kan.

De commissie beziet doelmatigheid zowel vanuit het onderwijs als vanuit het bedrijfsleven. In deze rapportage zijn concrete en samenhangende aanbevelingen opgenomen die deels direct zijn te bereiken en deels voor de middellange termijn van 3-5 jaar moeten worden uitgewerkt.

Het onderwijs en het bedrijfsleven zijn het eens dat gestreefd wordt naar een robuuste en transparante kwalificatiestructuur, gekoppeld aan landelijke examenstandaarden en gericht op een doelmatig onderwijsaanbod. De gezamenlijke inzet is dat elke euro in het mbo optimaal rendeert en de aansluiting op de vraag van de arbeidsmarkt en het vervolgonderwijs is geborgd.

Doelmatigheid willen we met drie vraagstukken beschouwen:

- a. kwalficatiestructuur: draagt de huidige kwalificatiestructuur (diplomastructuur) in voldoende mate bij aan de efficiency, effectiviteit en kwaliteit van het mbo?
- b. opleidingenaanbod: draagt het huidige opleidingenaanbod in voldoende mate bij aan de efficiency, effectiviteit en kwaliteit van het mbo?
  - Mbo-scholen stellen hun opleidingsaanbod de laatste tien jaar vast op basis van de '4M' formule¹ en hebben zorgplicht inzake arbeidsmarktperspectief. Voldoet toepassing van deze formule in voldoende mate aan de eisen van efficiency, effectiviteit en kwaliteit?
  - Mbo-scholen hebben de (wettelijk verankerde) vrijheid - ook in geografische zin - hun opleidingsaanbod te plannen en te realiseren. Voldoet toepassing van dit beleid in voldoende mate aan de eisen van efficiency, effectiviteit en kwaliteit?
- c. examinering: draagt de huidige examensystematiek in voldoende mate bij aan de efficiency, effectiviteit en kwaliteit van het mbo?

Werkwijze

In de verkenningsfase heeft de commissie de beschikbare kennis en informatie binnen en buiten de commissie verkend. De eerste stap bestond uit het verzamelen van gegevens en het formuleren van observaties. Aanvullend heeft het Coördinatiepunt Toetsing Kwalificaties MBO na raadpleging van het werkveld een drietal adviezen uitgebracht². De commissie heeft een schrijfteam samengesteld met medewerkers van MBO Raad, Colo en het Coördinatiepunt, onder regie van de secretaris.

Voorzitters en secretaris van de commissie Hermans/Van Zijl stemden tussentijds regelmatig af met de commissie Onderwijs en Besturing BVE (commissie Oudeman). De commissie Oudeman kan de input uit de rapportages van de commissie Hermans/Van Zijl optimaal benutten.

De aanbevelingen van de commissie sluiten aan bij de in het Regeerakkoord opgenomen context van ombuigingen en intensiveringen in het mbo. Veel meer dan voorheen wordt het oordeel van het bedrijfsleven meegenomen, examens worden gestandaardiseerd ter voorkoming van diploma-inflatie en er worden suggesties gedaan ter vereenvoudiging van de kwalificatiestructuur (waaronder het verminderen van het aantal opleidingen in relatie tot de arbeidsmarkt en het vereenvoudigen van de kwalificatiedossiers).

Uitgangspunten

De commissie heeft de volgende gemeenschappelijke uitgangspunten geformuleerd:

- a. Geef een helder antwoord op de basisvraag: waar wil je een mbo-student voor opleiden?
- b. Neem de vraag van de arbeidsmarkt als uitgangspunt en geef aan hoe de arbeidsmarkt optimaal bediend kan worden. Kijk bij clustering ook naar regionale sleutelgebieden en nichemarkten. Houd bij niveau 4 ook rekening met het belang van doorstroom naar het hbo. Kern van het advies is het antwoord op de vraag of de competentiegerichte kwalificatiestructuur leidt tot te grote differentiatie van het opleidingenaanbod.
- c. Baseer conclusies en voorstellen op feiten.
- d. Vermijd window-dressing: Het mbo en de beroepspraktijk moeten de adviezen herkennen en iets met het rapport kunnen.
- e. Kijk naar mogelijkheden om het mbo meer concurrerend te maken ten opzichte van havo.

¹ mensen, methodieken, middelen en markt

² 'Duurzaam kwalificeren, Stabiliteit in de kwalificatiestructuur', 'Transparantie in de kwalificatiestructuur' en 'Vraagstukken rond 'brede' en 'smalle' kwalificaties'

- f. Houd rekening met de Europese ontwikkelingen, met name de referentiekaders (EQF/NLQF) en het studiepuntensysteem (ECVET), en zorg ervoor dat een mbo-diploma ten minste op de huidige niveaus toegang geeft tot de Europese arbeidsmarkt; dit betreft met name de niveaus 2 en 4.
- g. Breng de grens in kaart tussen door de overheid bekostigde opleidingen en vervolgopleidingen van private aanbieders (contractactiviteiten).
- h. Maak van de gelegenheid gebruik om een uitspraak te doen over deel C.
- i. Probeer examinering en kwalificering met elkaar te verbinden.
- j. Maak van het reduceren van kwalificaties geen doel op zich: het kan een logische uitkomst van het overnemen van de adviezen. Daarbij zijn vereenvoudiging en flexibilisering kernbegrippen.
- k. Maak met het oog op een duidelijke positionering en profilering onderscheid tussen meer vakgerichte, op de arbeidsmarkt georiënteerde opleidingen (te communiceren als middelbaar vakonderwijs) en meer beroepsgeoriënteerde opleidingen, met mogelijkheid tot doorstroom naar het hbo (te communiceren als middelbaar beroepsonderwijs), met handhaving van het huidige systeem en met behoud van doorstroommogelijkheden.
- l. Benut opbrengsten van het effectueren van de doelmatigheidsadviezen in concrete maatregelen, voor herinvesteren in verdere versterking van de kwaliteit van het mbo.
- m. Torn niet aan de oorspronkelijke opzet van de kwalificatiestructuur.
- n. Zoek naar mogelijkheden voor administratieve lastenverlichting.

NB: ad f. Voor koppeling aan het EQF, dat betrekking heeft op het gehele onderwijsstelsel, heeft OCW de Commissie Leijnse verzocht advies uit te brengen.

ad k. Voor niveau 1 zal de commissie Werkscholen (commissie Kamps) de minister van OCW adviseren over doelgroep, vormgeving etc.

2. Context

Het mbo-veld heeft de complexe opdracht om een grote en diverse groep studenten direct of na een vervolgopleiding toe te leiden naar de arbeidsmarkt. Dat is de verantwoordelijkheid van de onderwijsinstellingen die bij de vormgeving van het primaire proces samenwerken met leerbedrijven en de kenniscentra. De commissie constateert dat er op dit terrein veel bereikt is en dat onderwijsinstellingen, bedrijven en kenniscentra zich elk vanuit hun eigen rol, maar juist ook gezamenlijk, verantwoordelijk voelen nog beter te presteren. De gemeenschappelijke intentieverklaring geeft aan dat alle partijen de intentie hebben om samen te werken aan verdere verbetering en doelmatigheid van het mbo. Voorafgaand aan de beantwoording van de adviesvraag is het daarom goed om een korte schets te geven van de huidige situatie in het middelbaar beroepsonderwijs.

WEB 1996

Goede afstemming van beroepsonderwijs op de behoeften van de arbeidsmarkt is al decennia lang een aandachtspunt. In overleg met het werkveld is in 1996 het mbo anders ingericht en zijn verantwoordelijkheden opnieuw belegd. De taakstelling van het middelbaar beroepsonderwijs werd verruimd. Het leerlingwezen werd met het (kort)mbo ondergebracht in één stelsel, met vier kwalificatieniveaus en twee leerwegen bol/bbl. Studenten worden drievoudig gekwalificeerd: voor een beroep, voor een vervolgopleiding en voor goed functioneren in de samenleving. Het gedetailleerde systeem van eindtermendocumenten is na intensief overleg door de toenmalige Stuurgroep Competentiegericht Beroepsonderwijs (MBO Raad, Colo en Paepon), het georganiseerd bedrijfsleven en de overheid vervangen door het huidige format voor de kwalificatiestructuur.

Het onderwijs heeft zich omgevormd tot 42 regionale opleidingscentra (roc's) met het volledige pakket aan opleidingen in het middelbaar beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie, 13 agrarische opleidingscentra (waarvan 2 bestuurlijk gefuseerd met een roc) met de opleidingen op het gebied van voeding, natuur en milieu, 12 vakinstellingen met een opleidingsaanbod gericht op een bedrijfstak of groep van bedrijfstakken, en nog 2 bijzondere instellingen en 3 hogescholen die mbo aanbieden. Daarnaast zijn er niet-bekostigde onderwijsaanbieders die zich op het mbo richten. Onderwijsinstellingen werden in hun regio's verantwoordelijk voor het onderwijs en het opleidingsaanbod en de afstemming met de regionale bedrijven.

Van oorsprong ontstaan uit het bedrijfsleven, en verantwoordelijk voor het leerlingstelsel, hebben de landelijke organen zich ontwikkeld tot 17 kenniscentra beroepsonderwijs - bedrijfsleven, die de verbinding leggen tussen ruim 40 verschillende branches en het verwant beroepsonderwijs. Zij worden tripartiet bestuurd en hebben onder meer de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en het onderhoud van de landelijke kwalificatiestructuur en daarmee de landelijke afstemming beroepsonderwijs bedrijfsleven.

Intentieverklaring

Met het ondertekenen van de gemeenschappelijke intentieverklaring in maart 2010 hebben centrale werkgevers- en werknemersorganisaties, MBO Raad en Colo een vervolgstap gezet op weg naar meer transparantie en doelmatigheid. Uitgangspunt van de verklaring is gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van sociale partners en het beroepsonderwijs voor de (toekomstige) uitvoerende taken van de kenniscentra, te weten de kwalificatiestructuur, de daaraan gekoppelde examenstandaarden, de werving en accreditatie van leerbedrijven voor de beroepspraktijkvorming, de verhouding sectoraal/regionaal en activiteiten op het terrein van imago en positionering.

In lijn met de intentieverklaring hebben voornoemde partijen een Plan van Aanpak opgesteld. Uiteindelijk resultaat is de inrichting van één paritair samengestelde Vereniging/Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o., waar voor bovensectorale thema's de strategische keuzes worden gemaakt. De aanbevelingen van de commissie Hermans/Van Zijl in dit rapport lopen vooruit op formele besluitvorming omtrent de vereniging/stichting i.o..

3. Samenhangende kwalificatiestructuur

Sinds 1996 is er in het mbo één landelijke kwalificatiestructuur, gevormd door kwalificatiedossiers die de eisen beschrijven waaraan de aankomende beroepsbeoefenaren moeten voldoen. Aan de hand van deze kwalificatiedossiers (het 'wat') verzorgen de scholen onderwijs (het 'hoe').

Alle kwalificatiedossiers zijn op dezelfde manier opgebouwd. Deel A bevat een korte beschrijving van de beroepen in het dossier; in deel B worden op hoofdlijnen de diploma-eisen beschreven, die in deel C zijn uitgewerkt waarbij vakkennis en vaardigheden zijn beschreven als integraal onderdeel van competenties en in zichtbare beroepshandelingen. Bij het herontwerp is dit deel bedoeld als servicedocument, maar gezien de grote maatschappelijke en politieke zorg over borging van kennis en vaardigheden heeft huidig minister Van Bijsterveldt-Vliegenthart besloten de kwalificatiedossiers in hun geheel vast te stellen. Daardoor ervaren de onderwijsinstellingen een knellend inspectietoezicht dat onvoldoende recht doet aan competentiegericht onderwijs. In deel D wordt toegelicht hoe het dossier tot stand is gekomen.

Bij ontwikkeling van kwalificatiedossiers stemmen onderwijs en bedrijfsleven af in de paritaire commissies. Het tripartiete bestuur van het kenniscentrum is voor deze taak in formele zin eindverantwoordelijk. Aan de hand van het door de overheid vastgesteld Toetsingskader toetst het Coördinatiepunt Toetsing Kwalificaties MBO namens de minister of de kwalificatiedossiers aan de gestelde eisen voldoen.

De huidige landelijke kwalificatiestructuur mbo omvat 237 kwalificatiedossiers met 627 kwalificaties (diploma's), ontwikkeld op basis van de behoeften van de arbeidsmarkt en die van het onderwijs samen, voor circa 520.000 studenten. Aan dat aantal diploma's hoeft geen probleem verbonden te zijn, zolang de samenhang en het onderscheid ertussen duidelijk zijn. De inhoud van de diploma's moet bereikbaar zijn voor de diverse doelgroepen en uitvoerbaar voor alle mbo-instellingen, passend bij de doelstellingen (roc, aoc, vakschool). Essentie is dat de omschrijving van het 'wat' anticipeert op de inzet om elk talent optimale kansen te geven en flexibel genoeg is om als onderwijsinstelling te kunnen bepalen 'hoe' het onderwijs wordt aangeboden. Reductie van het aantal kwalificaties kan bijdragen aan de transparantie, maar daar tegenover staat het risico van verlies aan herkenbaarheid bij al te grote abstractie. Bij de hiertoe te maken keuzes kan het helpen om onderscheid te maken tussen middelbaar vakonderwijs (met veel vakspecifieke kwalificaties) en het meer algemene middelbaar beroepsonderwijs, meer gericht op brede beroepen en doorstroom.

De commissie wil onderzoeken waar de kwalificatiestructuur mogelijk transparanter en voor de onderwijsinstellingen en leerbedrijven nog beter uitvoerbaar kan worden, met diploma's die studenten in staat stellen tot duurzaam functioneren op de arbeidsmarkt. De aanbevelingen van de commissie zijn gebaseerd op een feitelijke analyse van oorzaak en gevolg.

Voorkomen moet worden dat oplossingen worden geïntroduceerd die tot nieuwe, wellicht grotere knelpunten gaan leiden. Daarom is het goed voor ogen te blijven houden dat er verschillen zijn tussen:

- de kwalificatiestructuur en de inhoud van diploma's (verantwoordelijkheid van het onderwijs en het georganiseerde bedrijfsleven, via de kenniscentra);
- de vormgeving en uitvoering van opleidingen, examens en bedrijfsvoering (verantwoordelijkheid van de onderwijsinstellingen in samenwerking met de erkende leerbedrijven);
- het administratieve systeem in de vorm van Crebosystematiek voor registratie en bekostiging dat aansluit op de landelijke kwalificatiestructuur (verantwoordelijkheid van de overheid);

- het extern toezicht op kwaliteit van op te leveren documenten (verantwoordelijkheid van OCW en uitvoering door de Inspectie en het Coördinatiepunt).

Aanbeveling 1: Gezamenlijke ontwikkeling van dossiers met een sectoroverstijgend mandaat

De kenniscentra zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling van dossiers per bedrijfstak c.q. verwante bedrijfstakken, maar ook voor de ontwikkeling van één landelijke kwalificatiestructuur als geheel. Een zoektocht naar balans tussen landelijke doelstellingen en sectorale wensen. Branches en sectoraal onderwijsveld verschillen in beroeps cultuur en in verwachtingen ten aanzien van diploma-eisen en gediplomeerden. Landelijke overheid en onderwijs verwachten overigens wel dezelfde uitgangspunten voor ontwikkeling en onderhoud van kwalificaties en waar mogelijk om sectoroverstijgende clustering.

De sectorale ontwikkeling van dossiers verloopt over het algemeen naar wens van de vertegenwoordigers van onderwijs en bedrijfsleven in de paritaire commissies. Bij de ontwikkeling van één kwalificatiestructuur zijn grote vorderingen gemaakt, maar op onderdelen bestaan nog verbeterpunten. Bijvoorbeeld op het gebied van verkoop, logistiek, mediatechnologie en ondernemerschap zijn er meer kwalificaties dan strikt noodzakelijk, omdat iedere bedrijfstak behoefte heeft aan een eigen verkoper of logistiek medewerker of aan eigen accenten op het terrein van ICT-applicaties en games. De kenniscentra zijn aan zet om nog meer transparantie te bewerkstelligen en in kwalificaties dezelfde mate van abstracties te gebruiken. Dat draagt bij aan leesbaarheid en bruikbaarheid van de kwalificatiestructuur. Op langere termijn vindt de commissie het wenselijk dat het format voor kwalificaties tegen het licht wordt gehouden. Voor de korte termijn prevaleert echter rust en duidelijke verwachtingen. Wij denken aan de volgende maatregelen:

- **Verdere aanscherping van criteria**

De kenniscentra scherpen gezamenlijk, en in overleg met onderwijs en bedrijfsleven, de criteria aan om te garanderen dat er meer transparantie ontstaat in de kwalificatiestructuur, zonder ondoelmatige overlap tussen dossiers. Daarbij horen ook afspraken over de inhoud van de dossiers zelf, zoals eenduidigheid in de beschrijvingen van de delen B en C. Het toetsingskader van het Coördinatiepunt wordt aangescherpt, waarbij gemeenschappelijkheid met aanverwante kwalificaties een nadrukkelijker rol krijgt bij het komen tot nieuwe kwalificaties. Omdat op dit terrein al flinke stappen zijn gezet, mag van deze maatregelen in termen van doelmatigheid echter niet veel meer worden verwacht. Leidend ontwerp principe moet zijn dat op basis van competentieprofielen éérst wordt beschreven wat gemeenschappelijk is in de beroepseisen (van vergelijkbare kwalificatiedossiers) en daarna wat de verbijzonderingen (uitstromen) daarbinnen zijn - rekening houdend met de beroepsopleidende ('traditionele' beroepen als kok en timmerman) en de beroepsvoorbereidende pijler (start op de arbeidsmarkt, bijv. in ICT en logistiek). De onderwijsinstelling bepaalt zelf de structuur van de opleidingen en kan, afhankelijk van de inhoud, voor een deel gezamenlijk opleiden en bij de uitstroom splitsen. Indikking is mogelijk als vergelijkbare kwalificaties worden samengevoegd. Door nog meer transparantie in de kwalificaties is dit zeker mogelijk. Het resultaat zal een doelmatiger kwalificatiestructuur zijn.

- **Meer gezamenlijk ontwikkelen**

Grenzen tussen sectoren vervagen, nieuwe beroepen kunnen niet altijd één-op-één worden toegekend aan een bepaalde bedrijfstak. De uitgangspunten en bestisregels rondom de flexibiliteit van de kwalificatiestructuur, de aansluiting op de arbeidsmarkt en op het vervolgonderwijs en de kwaliteit van de dossiers kunnen geoptimaliseerd worden. Laat de kenniscentra gezamenlijk een sectoroverstijgend ontwikkelteam inrichten m.b.t. de gecoördineerde ontwikkeling van

kwalificatiedossiers, met duidelijke regels en bindende afspraken en in samenspraak met het Coördinatiepunt. Het ontwikkelteam wordt een praktisch ingerichte frontoffice. De samenhang van de gehele kwalificatiestructuur en de gevolgen voor de opleidingen worden geborgd. Naar de sector blijft het individuele kenniscentrum de verbindende schakel. De gezamenlijk ontwikkelde dossiers worden altijd teruggelegd bij de betreffende sectorale paritaire commissies van onderwijs en bedrijfsleven. De taak van onafhankelijke toetsing, op basis van aangescherpte criteria, blijft belegd bij het Coördinatiepunt.

- **Sectoroverstijgend mandaat**

Kenniscentra zijn verantwoordelijk voor de gehele kwalificatiestructuur. Dat laat onverlet dat onhelder is hoe zij gezamenlijk moeten acteren als de wensen van het sectoraal georganiseerd bedrijfsleven en onderwijs in paritaire commissies of bestuur afwijken van het landelijke beleid van overheid en koepelorganisaties. Als er spanning ontstaat tussen herkenbaarheid en uitvoerbaarheid, wie heeft dan het primaat? Moeten kenniscentra hun eigen bestuur of paritaire commissie dan negeren of moeten ze het landelijke beleid naast zich neerleggen?

Om dergelijke dilemma's te slechten, moeten zowel sectoraal bedrijfsleven als sectoraal onderwijsveld een bovensectoraal mandaat afgeven aan de gezamenlijke kenniscentra. Dit mandaat moet wettelijk worden geborgd. Omdat het hier om (sectorale) belangen gaat kan gedacht worden aan een onafhankelijke commissie met leden vanuit onderwijs en bedrijfsleven met kennis van zaken. Zij moeten op persoonlijke titel, zonder last of ruggespraak, kunnen participeren. In de praktijk gaat het om een 'gelegenheidscommissie' onder verantwoordelijkheid van de Vereniging/Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o. De commissie krijgt de formele bevoegdheid om knopen door te hakken indien partijen er zelf niet uit blijken te komen. Desgewenst kan het Coördinatiepunt gevraagd worden om inhoudelijk advies.

De voorgestelde werkwijze zal leiden tot een meer doelmatige infrastructuur. Geschilpunten denken we te vermijden. Ontstaan er desondanks knelpunten, dan worden die op grond van een deskundige, inhoudelijke afweging beslecht.

- **Rust aan het ontwikkelfront, versiebeheer**

De verantwoordelijkheden zijn op deze manier helder belegd: kenniscentra, individueel en gezamenlijk, ontwikkelen kwalificatiedossiers en coördineren de samenhangende kwalificatiestructuur. Het Coördinatiepunt Toetsing Kwalificaties MBO voert namens OCW de toetsing uit. De Vereniging/Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o. gaat toezicht houden op de kwaliteit van de kwalificatiestructuur.

De aanbevelingen vragen wel om grote terughoudendheid in het gevraagd en ongevraagd adviseren over aanpassingen van kwalificatiedossiers. De zich snel opvolgende wijzigingen van de afgelopen jaren hebben veel onrust veroorzaakt. Om tijd te krijgen voor implementatie van kwalificatiedossiers is, naar analogie van de softwarebranche, een systeem van versiebeheer dringend nodig. Kleine aanpassingen leiden niet tot gewijzigde administratie en verantwoording; grote verschuivingen leiden tot een nieuw registratienummer en tot aanpassingen in onderwijs, examinering en toezicht. Vooruitlopend op wettelijke verankering kunnen kwalificatiedossiers in beginsel nu al voor langere tijd (bijv. vier jaar) worden vastgesteld. Wijziging of vervanging van dossiers kan op ieder moment dat arbeidsmarkt en/of onderwijs dat nodig achten, zodat actualiteit van diploma's is geborgd, maar alleen grote verschuivingen leiden tot een nieuwe vaststelling.

De doorlooptijd voor de totstandkoming van een nieuwe kwalificatie zou overigens korter moeten zijn, zodat de kwalificatiestructuur flexibeler wordt en beter aansluit op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.

Aanbeveling 2: Diplomerings op dossierniveau (breed én smal)

De arbeidsmarkt vraagt om vakbekwame mbo'ers met een herkenbaar diploma. De één moet breed opgeleid zijn, de ander specialistisch, afhankelijk van het beroepscompetentieprofiel. De kwalificatiestructuur moet daarop aansluiten. We zien verschillen tussen beroepsspecifieke kwalificaties op niveau 1, 2 en 3 enerzijds en doorgaans bredere kwalificaties op niveau 4, dat ook uitstekend moet aansluiten op het vervolgonderwijs. Maar de praktijk is divers: op niveau 2 komen ook brede opleidingen voor en op niveau 4 specialisaties. Voor alle diploma's is de juiste mix tussen voorbereiding op arbeidsmarkt en op vervolgonderwijs nodig. De introductie van generieke eisen op het terrein van rekenen/wiskunde, Nederlands en (binnenkort) Engels zal naar verwachting leiden tot nog betere doorstroom naar hbo. De kabinetsplannen om deze vakken gestandaardiseerd te examineren borgen de kwaliteit van de doorstroom eveneens. Wel moet voorkomen worden dat goede beroepskrachten die een algemeen vak niet beheersen geen vakdiploma krijgen. Dit betreft met name niveau 2.

We kennen nu diplomering op uitstroomniveau (kwalificatie). In beginsel kan ook het kwalificatiedossier gelijk worden gesteld aan het diploma, wat een forse reductie van het aantal diploma's oplevert. Dat heeft twee grote voordelen. Het aantal onderwijsovereenkomsten wordt beperkt, waardoor administratieve lasten afnemen. Dit vergt wel wijziging van het administratieve systeem. Een ander winstpunt is van inhoudelijke aard. Door te diplomeren op dossierniveau ontstaat een overzichtelijk geheel van diploma's, waarbij de herkenbaarheid blijft geborgd door de uitstroom. Breed waar mogelijk, vakspecifiek waar nodig. Binnen het diploma vormen de uitstroom en het kwalificatieniveau een differentiatie, die voor student en bedrijfsleven herkenbaar en zichtbaar blijven op het diploma. Dit ondersteunt het principe van 'boom-tak-blad' (breed instromen en smal uitstromen) dat met de invoering van opleidingsdomeinen is beoogd. Onderwijsinstellingen kunnen hun opleidingsprogramma's efficiënter programmeren. Studenten kunnen zich desgewenst eerst oriënteren op mogelijke uitstromen. Werkgevers hebben beter zicht op het potentieel en kunnen beter kiezen.

Om vakkennis en vaardigheden te blijven borgen is het van belang dat de uitstromen hun huidige landelijk civiel effect behouden en dat de inhoud van het diploma ook verantwoord wordt. Voorwaarde is dan ook dat bij aanpassing van het diplomamodel de differentiatie en het niveau expliciet op het diploma worden vermeld. Ook in Europees verband is dit van wezenlijk belang, aangezien een deel van de kwalificaties gereguleerd is. Om die beroepen elders te mogen uitvoeren is toestemming vereist van de bevoegde autoriteiten. Als dit in de diplomering onmogelijk zou worden gemaakt kan het beroep niet worden uitgeoefend dan vervalt ook het recht op doorstroming naar een hoger niveau en duperen we de diplomahouder.

Uitgangspunt is dat kwalificering en geschiktheid voor een beroep voorop staan, wat een succesvolle doorstroom naar de arbeidsmarkt mogelijk maakt. Daarnaast is de doorstroom naar het hbo van belang voor de opleidingen op niveau 4. Voor een meer succesvolle doorstroom naar het hbo is het van belang per sector nadere doorstroomeisen te definiëren.

Diplomerings op dossierniveau kan op verschillende manieren worden georganiseerd. In samenspraak met onderwijsinstellingen en branches zullen begin 2011 verschillende mogelijkheden worden

uitgewerkt, waarbij gelet wordt op de implicaties voor administratieve lasten, organiseerbaarheid, herkenbaarheid en format, verantwoording en het Crebosysteem.

Om civiel effect van het diploma te garanderen zijn het kwalificatiedossier, de kwalificatie en de vereisten voor loopbaan en burgerschap landelijk en wettelijk vastgesteld. Samen moeten zij uitvoerbaar zijn in 80% van de onderwijstijd. Voor de 20% keuzeruimte, eveneens onderdeel van diplomering en certificering, moet een heldere doelbestemming gedefinieerd worden, zoals nadere specialisatie bovenop de branchegerichte uitstroom, verdieping gerelateerd aan regionale arbeidsmarktbehoefte, bijspijkeren van taaldeficiënties, stimulering van ondernemersvaardigheden of extra hbo-voorbereiding bovenop de reguliere kwalificering.

De invulling van de keuzeruimte is onderdeel van het diploma. Dit geeft studenten de mogelijkheid zich verder te specialiseren en zo een voorsprong te krijgen op de arbeidsmarkt of studiewinst bij vervolgonderwijs.

Aanbeveling 3: Crebosystematiek aanpassen

Om diplomering op dossierniveau mogelijk te maken, is aanpassing van het administratieve systeem een vereiste. Bij het herontwerp van de kwalificatiestructuur was het destijds een voorwaarde van de overheid dat deze ingepast werd in het bestaande register (Crebo). Het Crebosysteem is buitengewoon complex vanwege de vele verbindingen met andere systemen voor registratie van de studenten, studiefinanciering en bekostiging. Gedurende de experimenteerperiode leidden de vele wijzigingen van kwalificatiedossiers tot voortdurend nieuwe versies met eigen Crebocodes. Doordat het systeem ook bruikbaar moest zijn voor bekostigingsregels, kan het voorkomen dat dezelfde kwalificatie onder verschillende Crebonummers is geregistreerd. Wanneer kwalificaties van verschillende niveaus in een dossier zijn geclusterd behouden zij afzonderlijke Crebonummers. Bij het switchen van opleiding, bij doorstroom of eventuele terugval moet een leerling worden overgeschreven op een ander Crebonummer. Gevolg: een Creboregister dat vele malen omvangrijker is dan het aantal diploma's en niet te onderschatten uitvoeringsproblemen voor de onderwijsinstellingen.

Een effect van diplomering op dossierniveau is dat de wisselingen tussen kwalificaties binnen een dossier met een beperkt administratieve handeling kan volstaan. Een serieuze inschatting door het Koning Willem I College is dat het voor een instelling gaat om een vermindering van 2000 mutaties (een zesde deel van de studentenpopulatie). Voor dit roc zou dat een besparing opleveren van 15 fte. Een doorrekening naar het landelijke niveau zou dan betekenen dat er ruim 86.000 mutaties minder uitgevoerd hoeven te worden - wat op een besparing van ruim 640 fte uitkomt (ofwel zo'n 32 miljoen euro).

De commissie benadrukt dat het Crebosysteem de kwalificatiestructuur moet volgen en niet andersom. Er moet helder onderscheid gemaakt worden tussen de inhoud van opleiding en diploma en het administratieve systeem. Vernieuwingen als de domeinindeling en versiebeheer van kwalificaties lopen nu vast op de beperkingen van het Crebosysteem. Grondige aanpassingen zijn nodig. De commissie dringt aan op urgentie bij de aanpak van dit probleem.

4. Doelmatig opleidingenaanbod

Van publiek bekostigd beroepsonderwijs mag worden verwacht dat het zijn opleidingenaanbod afstemmen op wat wordt gevraagd door de studenten en bedrijven in de regio (ook op lange termijn). Het beroepsonderwijs heeft de maatschappelijke verantwoordelijkheid om dit op een doelmatige wijze te doen. In de intentieverklaring is uitgesproken dat sociale partners gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de wettelijke (WEB-)taken en voor goed beroepsonderwijs dat aansluit op de behoeften van de arbeidsmarkt.

Gedegen onderzoek

Vanuit verschillende kanten wordt gedacht dat de doelmatigheid van het opleidingenaanbod beter kan. Aan de commissie is gevraagd een advies hierover uit te brengen. Het soort aanbevelingen dat rondom dit onderwerp wordt gevraagd kan verstrekkende gevolgen hebben, zowel aan de kant van de scholen als aan de kant van de bedrijven. Voorzichtigheid is geboden.

De onderzoeksbureaus IVA en KBA is al vóór het instellen van de commissie Hermans/Van Zijl door de MBO Raad gevraagd een gedegen analyse te maken van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en van het onderwijsaanbod. Het onderzoek omvat ook een verkenning van het begrip doelmatigheid. De resultaten moeten duidelijkheid verschaffen over de vraag in welke mate er sprake is van ongewenste versnippering en ondoelmatigheid.

Doelmatigheid wordt verkend aan de hand van vragen over de uitgaven aan beroepsonderwijs, de productiviteit en hoe die gemeten kan worden en de maatschappelijke effecten van beroepsonderwijs. Voor de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en de noodzaak van voldoende en goed gekwalificeerde arbeidskrachten wordt gekeken naar ontwikkelingen op de arbeidsmarkt (toekomstige behoefte van de arbeidsmarkt, niveau van arbeid, niveau van de beroepsbevolking, verdringing, werkloosheid) en de samenwerking tussen scholen en bedrijven in de regio. Voor het onderwijsaanbod en de realisatie van kwalitatief goed onderwijs komen de thema's doelmatigheid, onderwijsvoorkeur en -keuze, voortijdig schoolverlaten, kleine opleidingen en flexibilisering aan de orde.

De MBO Raad heeft de onderzoeksopdracht aan IVA/KBA enige tijd terug verstrekt, echter de eerste uitkomsten zijn pas recentelijk beschikbaar gekomen voor de commissie. Daarnaast is er voor alle participanten in de stichting Bedrijfsleven Beroepsonderwijs i.o. nog tijd nodig om een gedegen analyse te kunnen maken en een eenduidig advies te formuleren. Gelet daarop beperkt de commissie zich hier tot een aanbeveling over procesafspraken.

Aanbeveling 4: Procesaanbevelingen voor doelmatiger opleidingenaanbod

De commissie vindt het wenselijk dat er regie wordt gevoerd om te komen tot een afgewogen landelijk aanbod van opleidingen. De commissie heeft zichzelf de opdracht gegeven op basis van de onderzoeksresultaten in het voorjaar 2011 te komen met een advies over doelmatigheid van opleidingenaanbod.

Wanneer de mbo-sector de regie zelf ter hand neemt, dan mag dat geen onderwerp worden van bezuinigingen. Het biedt een uitgelezen mogelijkheid om te investeren in herziening van de infrastructuur van de opleidingen. Zo blijft een adequaat opgeleide beroepsbevolking gegarandeerd. Het uitgangspunt is dat de sector, het bedrijfsleven en de overheid gebaat zijn bij het in stand houden van de publieke infrastructuur voor middelbaar beroepsonderwijs in alle regio's.

De commissie zal in een aanvullend advies ingaan op de complexiteit van de kwestie. Dit advies zal in februari 2011 worden opgeleverd, waarbij we met betrekking tot doelmatigheid van opleidingsaanbod aangeven dat de uitkomsten van het aanvullende advies samenhangen met de onderwerpen examinering en kwalificeren.

5. Standaardisering van examinering

De huidige examensystematiek voldoet in zijn algemeenheid aan de kwaliteit zoals door het ministerie van OCW is gesteld. Maar op een aantal onderdelen kan en moet de kwaliteit beter en kunnen middelen doelmatiger worden ingezet. Dat kan bereikt worden door efficiënter organiseren van examinering, door het uniformeren van examenprocessen en het delen van goede exameninstrumenten. De huidige initiatieven op dat gebied zijn kansrijk. In veel sectoren werken onderwijs, bedrijfsleven en kenniscentra samen aan goede examenproducten, variërend van alles zelf ontwikkelen of het delen van goede instrumenten tot een structuur van legitimering/validering.

De commissie stelt voor om verder te werken aan het definiëren van standaarden om de kwaliteit van examinering te vergroten en de doelmatige ontwikkeling van producten en diensten. Daarvoor doet zij twee aanbevelingen.

Aanbeveling 5: Gestandaardiseerde examinering en samenwerken aan exameninstrumenten

Standaardisering moet bereikt worden op drie aggregatieniveaus: landelijk, sectoraal en op instellingsniveau. Het initiatief daarvoor is genomen in het project Examenprofiel waarin scholen, bedrijfsleven en kenniscentra samenwerken.

Op landelijk niveau is er één format voor het uitwerken van sectorale afspraken over de betrokkenheid van het bedrijfsleven, de dekking van inhoud en niveau van het kwalificatiedossier en over kwaliteitsontwikkeling en professionalisering. Daarnaast is er een referentiedocument voor de processen van examinering binnen een instelling.

Sectoraal krijgen examenstandaarden vorm doordat voor alle kwalificatiedossiers een examenprofiel wordt ontwikkeld. Het georganiseerd bedrijfsleven en het onderwijs maken samen bindende afspraken over de examinering. Op instellingsniveau moeten de examenregelingen passen binnen het referentiedocument, worden sectorale examenprofielen toegepast en worden regionale afspraken vastgelegd.

De partners in het project streven ernaar om voor 1 juli 2011 voor alle kwalificatiedossiers een examenprofiel beschikbaar te hebben. Onderwijsinstellingen worden gestimuleerd ervaring op te doen met de beschikbare profielen. Eventuele knelpunten worden voorgelegd aan de Vereniging/Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o..

De commissie doet de aanbeveling om de uitvoering van examens te standaardiseren volgens de eisen in examenprofiel en referentiedocument. In principe gebeurt dit decentraal. Daarnaast stelt de commissie voor om toe te werken naar een mbo-dekkende structuur waarin onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven in gezamenlijkheid examenproducten en -diensten (laten) ontwikkelen en deze landelijk valideren. De kenniscentra kunnen daar in uitvoerende zin bij worden betrokken. Zo wordt naast harmonisatie ook doelmatigheid bereikt. Goede ervaringen van een dergelijke samenwerking zijn er bijvoorbeeld al in de automotive sector en de horeca sector. De verantwoordelijkheid voor examinering is en blijft bij de onderwijsinstelling.

Bundeling van expertise en knowhow moet leiden tot verbetering van de toetstechnische kwaliteit. Gezamenlijke ontwikkeling of inkoop van examenproducten, bijvoorbeeld in de vorm van referentie-examens, zal financiële en efficiencyvoordelen opleveren. Telkens moet het uitgangspunt een set van kwaliteitsstandaarden zijn, verifieerbaar voor en op voorhand erkend door onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en inspectie. Door de gezamenlijkheid ontstaat een vertrouwensband tussen onderwijs en branches, die de basis vormt voor vertrouwen in examinering en diploma's.

Aanbeveling 6: Een toezichtkader dat past bij de nieuwe verhoudingen

De aanbevelingen van de commissie leiden tot duidelijke afspraken tussen onderwijs en bedrijfsleven over examinering, inrichting van de kwalificatiestructuur en het opleidingsaanbod. De gewijzigde verhoudingen leiden pas volledig tot een kwaliteitsslag, als het toezichtkader en de rol van inspectie worden aangepast aan de nieuwe situatie. De commissie stelt dat standaardisatie moet (en kan) leiden tot een veranderd toezichtarrangement met proportioneel toezicht op examinering, op toetsenbanken en op evc, waardoor instellingen ruimte houden om de eigen, goede dingen te doen.

Uit oogpunt van verlichting van administratieve lasten is het wenselijk dat de inspectie bij de ontwikkelaars van examenproducten controles gaat uitvoeren. De controle aan de poort, dus vooraf en tijdig, lijkt een eenvoudigere manier van werken en biedt de afnemers meer zekerheid over de betrouwbaarheid van het te gebruiken product. Het bevordert de gewenste standaardisering.

Een tweede bijdrage aan een meer op afstand ingericht toezicht is eerder in dit rapport al genoemd. De eenduidigheid in de beschrijvingen van (deel C van) het kwalificatiedossier, die met aangescherpte criteria wordt vergroot, moet leiden tot vermindering van de verantwoordingslast en concrete normen voor de beoordeling van de examenkwaliteit. Datzelfde geldt voor de overige sectorale afspraken rondom examenprofielen.

Ten derde kan doelmatigheid bereikt worden langs de weg van evc. Waar vroeger deelkwalificaties de landelijk erkende elementen in een opleiding vormden, bieden de vaste elementen in de kwalificatiestructuur (kerntaken, werkprocessen) nu mogelijkheden voor bieden van maatwerk bij onderwijsorganisatie en examinering/evc. Bedrijfsleven en onderwijs ervaren momenteel echter knelpunten in dit traject. De Inspectie vindt de (recent door OCW aangescherpte regels van de) Kwaliteitscode EVC onvoldoende borging om na assessment automatisch tot verlenen van vrijstellingen over te gaan. De examencommissie moet expliciet verantwoorden dat het assessment grondig is uitgevoerd. Met als gevolg dat roc's zeer terughoudend zijn bij het verstrekken van vrijstellingen. De commissie doet de aanbeveling dat als de sector zelf afspraken heeft gemaakt met het bedrijfsleven over processen van examinering en evc, de Inspectie dat dan moet accepteren en in het toezicht meer afstand bewaren.

Dat is doelmatig, zowel richting student (verkorting traject) als richting instelling/inspectie (geen overbodige bureaucratie).

Het wenkend perspectief is een mbo dat transparant, verifieerbaar en verantwoordingsgericht examineert. Landelijk, sectoraal en op instellingsniveau zijn de processen rondom examinering helder, werken alle actoren op een te verifiëren wijze samen aan afspraken en instrumenten, zijn er standaarden voor toezicht en kunnen goede en zwakke elementen van examinering in kaart worden gebracht. Zo ontstaat managementinformatie voor instellingen, bedrijfsleven en overheid die ook door de inspectie gebruikt kan worden in het toezicht op het mbo.

6. Tijdpad

In het kader van het management van verwachtingen is het voor iedereen van belang om te weten wanneer welk resultaat kan worden verwacht. Daarom wil de commissie een indicatie geven van het tijdpad waarbinnen haar aanbevelingen gerealiseerd kunnen worden, gelijktijdig met oprichting van de Vereniging/Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o..

Doelmatigheidsslagen in 2010-2011

- 1) Geef de kenniscentra opdracht om in samenspraak met het Coördinatiepunt de criteria aan te scherpen om te kunnen waarborgen dat er transparantie ontstaat in de kwalificatiestructuur.
- 2) Laat de kenniscentra in opdracht van de nieuwe vereniging/stichting i.o. een gezamenlijk ontwikkelpunt voor de kwalificatiedossiers inrichten met aangescherpte criteria die getoetst worden door het Coördinatiepunt.
- 3) Laat bestuurlijke partijen vooruitlopend op wetswijzigingen het noodzakelijke sectoroverstijgende mandaat organiseren zodat bij geschillen waar bedrijfsleven en onderwijs samen niet uitkomen knopen kunnen worden doorgehakt.
- 4) Laat scholen afspraken maken over regionale arrangementen voor het opleidingsaanbod, zodanig dat het opleidingsaanbod de toegankelijkheid garandeert, maar tegelijk kostenbatenneutraal is. Gebruik daarbij de informatie van de Commissie Kwalificeren en Examineren, de Onderwijsinspectie en het onderzoek van IVA/KBA.
- 5) Laat onderwijs en bedrijfsleven voor alle kwalificatiedossiers examenprofielen ontwikkelen, met name gericht op toetsbare kennis, beroeps- en vakvaardigheden, en laat deze valideren door de paritaire commissie. Onderzoek hoe deze afspraken kunnen worden geborgd in de kwalificatiedossiers. Stimuleer het gebruik van deze profielen.
- 6) Laat onderwijs met het bedrijfsleven plannen maken om in alle sectoren de (verdere) mogelijkheden van gezamenlijke inkoop, ontwikkeling en beoordeling van (beroepsgerichte) examenproducten en -diensten te onderzoeken en waar nodig te stimuleren.

Doelmatigheidsslagen in 2012-2014

- 7) Laat de wetgever diplomering op dossierniveau wettelijk mogelijk maken. Geef kenniscentra met hun paritaire commissies de opdracht om de dossiers zodanig vorm te geven, dat diplomering op dossierniveau mogelijk is.
- 8) Laat een registratiesysteem ontwikkelen waarbij codering wordt ontkoppeld van inhoud (kwalificaties/uitstromen) en dat leidt tot forse vermindering van administratieve lasten maar wel past bij diplomering op dossierniveau.
- 9) Laat afspraken maken over proportioneel toezicht op onderwijs en examinering (inclusief evc), mede als antwoord op de aantoonbare verbeteringen.
- 10) Geef de termen middelbaar vakonderwijs (mvo) en middelbaar beroepsonderwijs (mbo) een formele positie. Zorg dat de wijze van implementeren zal plaatsvinden in overleg met sociale partners.
- 11) Laat onderwijs, bedrijfsleven en kenniscentra een advies maken over een wettelijk te regelen heldere taakafbakening bij de totstandkoming van het kwalificatiedossier: het ontwikkelen en coördineren, toetsen en het toezicht.
- 12) Laat onderwijs en bedrijfsleven met voorstellen komen over de criteria voor overheidsbekostiging van opleidingen.
- 13) Ondersteun de onderwijsinstellingen bij de invoering van afspraken over examinering, met gebruikmaking van het ontwikkelde procesmodel. Faciliteer alle onderwijsinstellingen om te gaan werken met de opbrengsten van het project Examenprofiel door de afspraken die op

landelijk niveau gemaakt zijn te verwerken in hun handboek examinering, bij het maken van regionale afspraken en als basis voor (het bijstellen van) de examineringprocessen.